

Pomiar odmian stosunków pracy w Europie: analiza ilościowa

Wprowadzenie

W badaniu z 2016 r. pt. „Mapowanie kluczowych wymiarów stosunków pracy” zdefiniowano stosunki pracy jako „zbiorowe i indywidualne zarządzanie pracą i zatrudnieniem”. Opracowano koncepcyjne ramy mapowania stosunków pracy, identyfikując cztery kluczowe wymiary: demokrację przemysłową, konkurencyjność przemysłową, sprawiedliwość społeczną oraz jakość pracy i zatrudnienia.

Aby zastosować ramy koncepcyjne na poziomie krajowym, przeprowadzono badanie uzupełniające. W badaniu opracowano zestaw 45 wskaźników, stanowiących narzędzie do analizy krajowych systemów stosunków pracy w całej UE. Analiza ta wykazała, że zestaw wskaźników mierzących złożoną rzeczywistość stosunków pracy w państwach członkowskich UE jest cennym narzędziem do badań porównawczych oraz dla podmiotów kształtujących politykę, partnerów społecznych i zainteresowanych stron na poziomie UE i krajowym.

W badaniu podkreślono niektóre tendencje w europejskich stosunkach pracy, w tym różne wzorce, potwierdzone literaturą, w obrębie poszczególnych krajów. Ponadto zgromadzono spostrzeżenia specjalistów na temat dalszego rozwoju podejścia koncepcyjnego, udoskonalenia wskaźników i wykorzystania zbioru danych w celu poprawy zarządzania pracą i zatrudnieniem.

Badanie opiera się na tych zbiorach danych i ma trzy główne cele:

- przeprowadzić krytyczną analizę zestawu wskaźników, by powiązać je ściślej z podmiotami i procesami stosunków pracy (przy jednoczesnym uznaniu, że na konkurencyjność przemysłową, sprawiedliwość społeczną oraz jakość pracy i zatrudnienia mają wpływ również inne czynniki);
- stworzyć zestaw złożonych wskaźników do pomiaru wyników w poszczególnych krajach w czterech wymiarach i systemie jako całości;

- opracować typologię systemów stosunków pracy, by przyczynić się do analizy porównawczej zmieniających się w poszczególnych krajach tendencji i wzorców zmian.

W porównaniu z poprzednim badaniem Eurofound niniejsze opracowanie bardziej koncentruje się na demokracji przemysłowej. Według podejścia analitycznego Eurofound demokracja przemysłowa stanowi podstawowy wymiar stosunków pracy oraz najbardziej pożądaną model zarządzania pracą i zatrudnieniem. W związku z tym w niniejszym opracowaniu przedstawiono przegląd literatury na temat demokracji przemysłowej, różnorodności wśród krajów i wzorców zmian.

Kluczowe aspekty podejścia metodologicznego obejmują wprowadzanie pojęciowych i statystycznych kryteriów jakości w celu dopracowania istniejących wskaźników w oparciu o strukturę oceny i zapewnienia jakości Europejskiego Systemu Statystycznego (ESS) i literaturę. Innym kluczowym aspektem jest zastosowanie metodologii do tworzenia złożonych wskaźników opracowanej przez Wspólną Radę ds. Badań Naukowych (JRC) i Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) przy jednoczesnym zapewnieniu zgodności zestawu wskaźników i złożonych wskaźników z ramami koncepcyjnymi i właściwościami danych Eurofound.

Kontekst polityki

Kontekst polityki obejmuje wpływ kryzysu gospodarczego z 2008 r. i wznowienie inicjatyw politycznych UE mających na celu wspieranie ujednoczenia w kierunku poprawy warunków życia i pracy w państwach członkowskich. Przewiduje się również większą rolę dialogu społecznego na poziomie UE i krajowym.

Kryzys gospodarczy miał negatywny wpływ na produkt krajowy brutto (PKB), zatrudnienie oraz równość społeczną w szeregu państw członkowskich. Od tamtego czasu wiele krajów odnotowało poprawę w tych obszarach, jednak nadal istnieją różnice gospodarcze i społeczne.

Od czasu kryzysu systemy stosunków pracy są obciążone w kilku państwach członkowskich, w szczególności ze względu na interwencje rządu wynikające z nacisków zewnętrznych. Obejmują one porozumienia w zamian za umorzenie długów oraz zalecenia dla poszczególnych krajów wydane przez Komisję w ramach europejskiego semestru. Ogólnie rzecz ujmując, zewnętrzne naciski polityczne na instytucje stosunków pracy koncentrują się głównie na krajach, w których poziom konkurencyjności jest stosunkowo niższy. W rezultacie niektórzy badacze odkryli, że kryzys i reakcje polityczne sprawiły, że europejskie stosunki pracy ulegają coraz większemu podziałowi.

Kilka europejskich organów wyraziło swoje obawy dotyczące wpływu reform politycznych na systemy krajowych stosunków pracy, demokrację przemysłową i różnorodność gospodarczą w poszczególnych krajach. W związku z tym promowano i wzmocniono ocenami większą rolę UE i krajowych partnerów społecznych w procesie europejskiego semestru. Dodatkowo zaobserwowano większy nacisk na cele społeczne w zakresie ukierunkowania polityki i przestania semestru.

Podejście społeczne wzmocniono europejskim filarem praw socjalnych, którym wznowiono działanie w ramach polityki UE na rzecz pozytywnej konwergencji społeczno-gospodarczej w kontekście warunków życia i pracy. W ramach filaru mówi się, że „dialog społeczny odgrywa kluczową rolę we wzmacnianiu praw socjalnych i trwałego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu”, dając podstawę demokracji przemysłowej, wzrostowi i sprawiedliwości.

Kluczowe ustalenia

Zgodnie ze strukturą analityczną Eurofound badanie zapewniło trzy uzupełniające się narzędzia do badania dynamiki stosunków pracy i porównania zmieniających się systemów krajowych stosunków pracy:

- zestaw wskaźników lepiej powiązanych z podmiotami i procesami stosunków pracy lub istotnych z punktu widzenia oceny ich wpływu na kształtowanie polityki i wyniki w obszarach społeczno-gospodarczych;
- złożone wskaźniki do pomiaru wyników kraju w zakresie stosunków pracy jako całości, czterech kluczowych wymiarów i podwymiarów;

- typologia systemów stosunków pracy oparta na wynikach demokracji przemysłowej i odpowiednich cechach charakterystycznych demokracji przemysłowej.

Dowody przedstawione w badaniu sugerują, że dalsza analiza i monitorowanie są konieczne, aby ułatwić wspólne zrozumienie aktualnych wyzwań i skoordynować strategie mające na celu przewyższenie ryzyka. Pod względem nierówności społecznych i gospodarczych badanie dostarcza dowodów na przyspieszone zmiany w niektórych krajowych systemach przemysłowych oraz na brak wyraźnej tendencji pozytywnej konwergencji społeczno-gospodarczej. Wydaje się, że zmiany w zakresie konkurencyjności przemysłowej oraz jakości pracy i zatrudnienia idą w dobrym kierunku, jednakże istnieją rozbieżne tendencje w zakresie sprawiedliwości społecznej, a demokracja przemysłowa wykazuje zmiany na gorsze. Ponadto uwydatniają się różnice między krajami, pogłębiające nierówności dotyczące roli demokracji przemysłowej w zarządzaniu stosunkami pracy.

Wnioski

Podstawową zasadą struktury analitycznej Eurofound jest to, że najbardziej pożądaną strategią w zakresie stosunków pracy wobec pracodawców i pracowników jest zrównoważone i wzajemne dążenie do efektywności (konkurencyjność przemysłowa) i równości (sprawiedliwość społeczna oraz jakość pracy i zatrudnienia). Aby taka strategia była skuteczna, obie strony przemysłu muszą rozwijać swoje zbiorowe możliwości wpływu na proces podejmowania decyzji (demokracja przemysłowa). W kontekście zmieniających się tendencji i przyspieszonych zmian ważne staje się posiadanie dokładnych narzędzi umożliwiających analizę, refleksję i wzajemne uczenie się podmiotów kształtujących politykę i partnerów społecznych. Dążenie do zrównoważonej strategii mającej na celu trwały wzrost gospodarczy i równość wymaga skoordynowanych wysiłków wszystkich zainteresowanych stron.

Narzędzia opracowane w tym badaniu okazały się przydatne przy analizie systemów krajowych stosunków pracy. Ich skuteczność w kontekście zrozumienia obecnych tendencji i wyzwań można sprawdzić wyłącznie wówczas, gdy będą wykorzystywane w przyszłych debatach zainteresowanych stron na poziomie UE i krajowym.

Dodatkowe informacje

Sprawozdanie „Measuring varieties of industrial relations in Europe: A quantitative analysis” (Pomiar odmian stosunków pracy w Europie: analiza ilościowa) znajduje się na stronie: <https://eurofound.link/ef18033>

Kierownik ds. badań: Christian Welz
information@eurofound.europa.eu